

Крук С. Л. Основні риси психологічного портрету благородної людини / С. Л. Крук, В. К. Гаврилькевич // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 21–22 квітня 2015 р.) / [ред. колегія: Є. М. Потапчук (голов. ред.), Т. Л. Левицька, Л. О. Подкоритова, В. К. Гаврилькевич, О. В. Варгата, Л. Г. Параскевич] / М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, Каф. практ. психол. та педагог. – Хмельницький : ХНУ, 2015. – С. 29–31.

Крук С. Л., Гаврилькевич В. К.

Хмельницький національний університет

ОСНОВНІ РИСИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ БЛАГОРОДНОЇ ЛЮДИНИ

Благородна людина, саме в ній вбачає сенс гуманної педагогіки Ш. О. Амонашвілі. Виховання благородної людини є метою гуманної педагогіки, – так говорить Ш. О. Амонашвілі, зокрема, у своїй книзі «Істина школи» (2005).

Щоб будувати педагогічну діяльність, спрямовану на виховання благородної людини, на наукових засадах, необхідно мати чітке уявлення про устрій душі та внутрішнього світу благородної людини, тобто чітко уявляти психологічний портрет благородної людини. Наукової моделі психологічного портрету благородної людини ще не розроблено у педагогічній психології.

Мета нашої статі – описати основні риси психологічного портрету благородної людини.

Для досягнення цієї мети ми застосували семантико-етимологічний аналіз поняття «благородна людина».

Значення слова «благородний». У понятті «благородна людина» визначальним є слово «благородна». Цей прикметник є поєднанням двох коренів благо і род.

Старослов'янське слово *благо* означає «добро, щастя» (Етимологічний словник української мови : у 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 1, с. 203).

У тлумачному словнику сучасної української мови вказано, що слово **благо** має такі значення:

- 1) добро, щастя;
- 2) у множині – блага, достатки, вигоди, дари природи і т. ін.; все те, чого потребує людина в житті.

Слово **благородний** – такі:

- 1) який відзначається високими моральними якостями; чесний, порядний;
- 2) породжений високою метою, пройнятий високим поривом, ідеєю і т. ін.;
- 3) який відзначається дуже гарними рисами, якостями.

Відповідно і слово **благородство** означає:

- 1) чистоту моральних якостей; чесність, порядність;
- 2) високу якість, довершеність, досконалість (Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь, 2005, с. 86).

Враховуючи психолого-педагогічний контекст нашого дослідження, ми не беремо до уваги значення слів *благородний* і *благородство* як належність до дворянського стану, роду. Таке саме значення має і російське слово *благородный*, але у тлумачному словнику В. І. Даля розкрито ще деякі важливі аспекти його змісту. Зокрема, В. І. Даль зазначає, що слово *благородный* означає: «...согласный с правилами чести и чистой нравственности; честный, великодушный, жертвующий своими выгодами на пользу других (Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. – М., 2008. – Т. 1, с. 94).

Визначення поняття «благородна людина». Спираючись на семантику слова *благородний*, ми сформулювали такі визначення поняття «благородна людина».

Благородна людина – це людина, яка:

- породжує благо, тобто добро і щастя, або людина, народжена від блага, добра і щастя;
- відзначається високими моральними якостями, є чесною, порядною і великодушною, здатна жертвувати своїми вигодами на користь інших; вона відповідає правилам честі, гідності та чистій моральності;

– керується у своєму житті високою метою, пройнята високим поривом, ідеєю і т. ін.;

– відзначається дуже гарними рисами і якостями.

Благородна людина – це людина, якій притаманне благородство, тобто чистота моральних якостей, довершеність і досконалість.

За своїм змістовим наповненням ці визначення не суперечать одне одному, а доповнюють одне одного, у них відображено різні психологічні аспекти образу благородної людини. Проаналізувавши та узагальнивши наведені визначення, ми виявили та описали основні риси психологічного портрету благородної людини.

Основні риси психологічного портрету благородної людини. Воля благородної людини спрямована до високої мети. Щоб досягти високої мети, потрібно докласти чимало зусиль, щоб піднятися до неї та подолати всі перешкоди, які трапляться на шляху. Відповідно, воля має бути сильною і непорушною, інакше високої мети не досягти.

Благородна людина виявляє високе устремління, вона прагне реалізувати у своєму житті високу ідею. Отже, в ієрархії цінностей благородної людини домінують ідеальні, тобто духовні, цінності, цінності загального блага. Відповідно, мотиваційні утворення у благородної людини є доволі стійкими, як і її воля, та альтруїстично спрямованими.

Така організація вольової та мотиваційної сфер зумовлює відповідне змістове наповнення інтелектуальної, афективної та поведінкової сфер. Своїми думками, словами і діями благородна людина творить добро для інших людей, сама вміє бути щасливою і прагне допомогти іншим людям бути щасливими.

Благородній людині притаманне почуття гідності, як власної, так і інших людей, тому вона до інших людей ставиться гідно і з повагою.

Основними рисами характеру благородної людини є: чиста й висока моральність, гідність, чесність, ідейність, наполегливість, мужність, здатність до самозречення й самопожертви, терпіння, великодушність, доброта, прагнення до довершеності й досконалості тощо.

Здійснити у своєму житті все, описане вище, і бути при цьому щасливою, людина може лише за тієї умови, що все це вона робить за власним усвідомленим вибором, а не тому, що її примушують інші люди, не тому, що її так привчили робити, тобто нав'язали їй таку установку або виробили в неї відповідні умовні рефлекси тощо. Виявляючи не усвідомлену повною мірою, а просто завчену моральну поведінку, або дотримуючись моральних настанов під страхом покарання за їх невиконання, людина не почуватиметься щасливою, бо не почуватиметься при цьому внутрішньо вільною, а переживатиме внутрішній примус над самою собою.

Отже, справжнє благородність людини базується на розвиненій свідомості та самосвідомості, свободі волі, вмінні робити вільний вибір, приймати самостійні рішення, розв'язувати внутрішні мотиваційні конфлікти між особистими та загальнолюдськими інтересами тощо. Інакше кажучи, благородність – це здатність свідомо будувати своє життя за законами *загальнолюдської етики*.

Характерні особливості основних психологічних структур благородної людини у систематизованому вигляді представлено у табл. 1.

Таблиця 1

**Характерні особливості основних психологічних структур
благородної людини**

Психологічні структури людини	Характерні особливості психологічних структур, притаманні благородній людині
Вольова сфера	Воля сильна і непорушна, спрямована до високої мети. Високе устремління, прагнення (воління) реалізувати в житті високу ідею.

Психологічні структури людини	Характерні особливості психологічних структур, притаманні благородній людині
Свідомість	Розвинена здатність до широкого усвідомлення світу навколо себе, явищ і процесів, що у ньому відбуваються. Розвинена здатність усвідомлювати широкий контекст власного існування.
Самосвідомість	Розвинена здатність до глибокого самоусвідомлення, усвідомлення мотивів власної діяльності, власних дій та їх наслідків. Здатність приймати усвідомлені рішення і здійснювати вільний вибір свого життєвого шляху. Гармонійна Я-концепція.
Мотиваційна сфера	Домінування вищих сенсів, духовних потреб і цінностей, цінностей загального блага. Альтруїстична спрямованість. Спрямованість до довершеності й досконалості.
Інтелектуальна сфера	Пізнавальна активність і розумова творчість скеровані та наповнені високими ідеями загального блага.
Афективна сфера	Домінування вищих, духовних, альтруїстичних почуттів: почуття внутрішньої свободи, гідності, щастя, любов до людей та ін.
Поведінкова сфера	Вчинки, спрямовані на допомогу іншим людям, на самовдосконалення, на збільшення добра і щастя у світі.
Основні риси характеру	Чиста й висока моральність, чесність, ідейність, наполегливість, мужність, здатність до самозречення й самопожертви, терпіння, великодушність, доброта, прагнення до довершеності й досконалості, здатність свідомо будувати своє життя за законами загальнолюдської етики.

Перспективи подальших досліджень: описані у цих тезах основні риси психологічного портрету благородної людини можна використати як основу для більш детального дослідження психології благородної людини, а також як орієнтир для добору відповідних виховних заходів і засобів, розробки психолого-педагогічної моделі виховної діяльності тощо.